

Збереження біорізноманіття. Охорона біосфери

Учитель біології
Хмельницького НВК №4
А. Онуфрійчук

Мета уроку:

- **Освітня:** продовжити формувати знання про біосферу; ознайомити з дією позитивних та негативних впливів людини як антропогенного фактора; охарактеризувати практичні дії людини по забезпеченню довкілля; сформувати поняття про екологічне мислення; дати поняття “раціональне використання природних ресурсів”.
- **Розвиваюча:** розвивати вміння порівнювати біологічні явища у природі та їхній вплив на живу природу; вміння логічно мислити та робити висновки і узагальнення.
- **Виховна:** виховувати гордість за вклад вітчизняних вчених у розвиток біологічної науки (В.І.Вернадський)

Пригадайте!

- Що таке біорізноманіття?
- Від яких факторів воно залежить?
- Чи можна людину віднести до елементів біорізноманіття?
Відповідь обґрунтуйте.

Тварини й рослини – своєрідний барометр. Якщо раптово виявляється, що тварини і рослини зникають, то це попередження: з екосистемою щось негаразд. Тому охорона тварин і рослин, за своєю суттю – охорона нас самих... Необхідно захищати їх, бо якщо підуть вони, підемо й ми

*Джеральд Даррел,
британський вчений зоолог*

Завдання щодо збереження біорізноманітності

- планування й збалансоване використання земельних ресурсів;
- боротьба зі зменшенням площі лісів;
- невиснажливе використання природних екосистем;
- невиснажливе ведення сільського господарства;
- зниження рівня техногенних забруднень води, ґрунту, повітря;
- раціональне використання ресурсів моря та ін.

Всесвітня стратегія охорони природи – міжнародний документ, розроблений Міжнародним союзом охорони природи і природних ресурсів. Цю стратегію було проголошено 1980 року більшістю країн світу.

- Головна мета – визначення основних шляхів і методів для забезпечення збереження природних ландшафтів; виявлення екосистем і видів тварин, які найбільше потребують екстремальних заходів її охорони.

Заходи

- Програма Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (UNEP) організувала в листопаді 1988 року Спеціальну робочу групу експертів з метою вивчення необхідності розробки міжнародної конвенції про біорізноманіття.

Міжнародна діяльність

- У травні 1989 року, вона заснувала Спеціальну робочу групу експертів з технічних та правових питань для підготовки міжнародного правового документу щодо збереження і невиснажливого використання біорізноманіття. На Всесвітньому Саміті з невиснажливого розвитку, який відбувся в Йоганнесбурзі 26 серпня - 4 вересня 2002 року, збереження та невиснажливе використання біорізноманіття та впровадження екосистемного підходу до збереження природи було включено до п'яти пріоритетних проблем людства (інші чотири - вода, енергія, здоров'я та атмосфера).

Заходи в Україні.

- Верховна Рада України ратифікувала Рамкову Конвенцію 29 листопада 1994 року (Закон про ратифікацію), а також ухвалила низку законів щодо ратифікації, приєднання та виконання інших міжнародних договорів обов'язкового та необов'язкового характеру, що регулюють питання збереження та використання біологічного і ландшафтного різноманіття. На національному рівні координацію реалізація положень законів та відповідних програм здійснює Національна Комісія з питань збереження біорізноманіття та Міністерство охорони навколишнього природного середовища України.

Державне агентство лісових ресурсів України
<http://dkrp.kmu.gov.ua>

Акція
**Майбутнє
ЛІСУ**
у твоїх
руках!

Візьми участь в акції – посади своє дерево!

Законодавча база щодо охорони довкілля в Україні

- Конституція України (1996 р.);
- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.);
- Закон України «Про тваринний світ» (2002 р.);
- Закон України «Про рослинний світ» (1999 р.);
- Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р.);
- Закон України «Про Червону книгу України» (2002 р.) та інші.

Червона книга – зібрання фактів про
унікальних представників флори і фауни,
яким загрожує зникнення

Лелека чорний

Фіалка кримська

Росичка англійська

Їжак вухатий

Підсніжник білосніжний

Заєць білий

Зубр

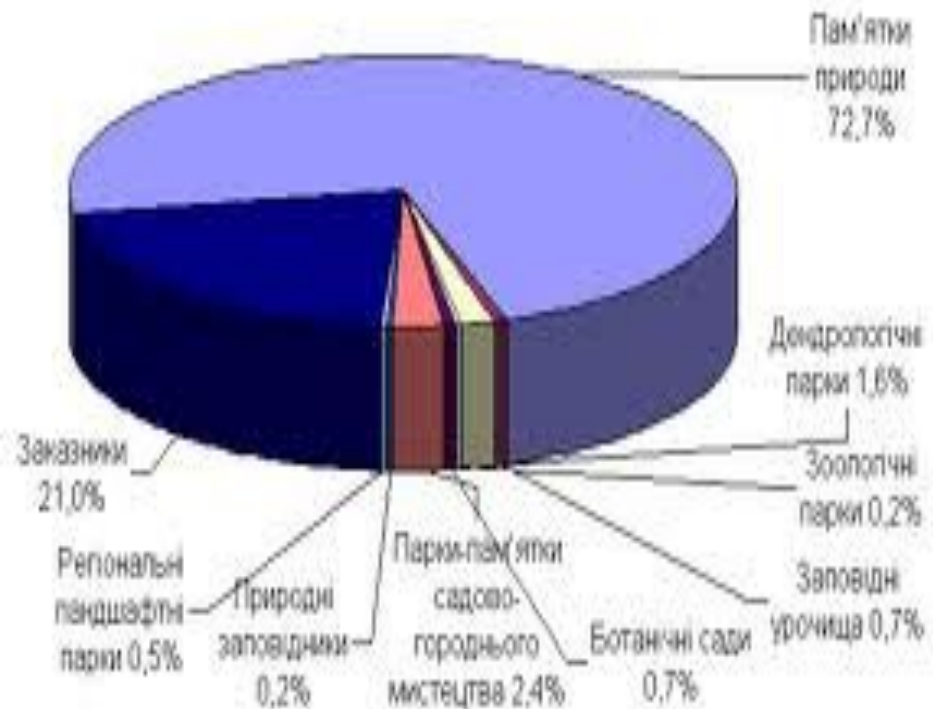
Лілія лісова

Основні категорії заповідних об'єктів

- Природні заповідники
- Біосферні заповідники
- Національні природні парки
- Заказники
- Пам'ятки природи
- Заповідні урочища
- Ботанічні сади
- Дендрологічні і інші парки

Структура категорій природозаповідання

Основні принципи побудови екомережі

Природні ядра

Сполучні території

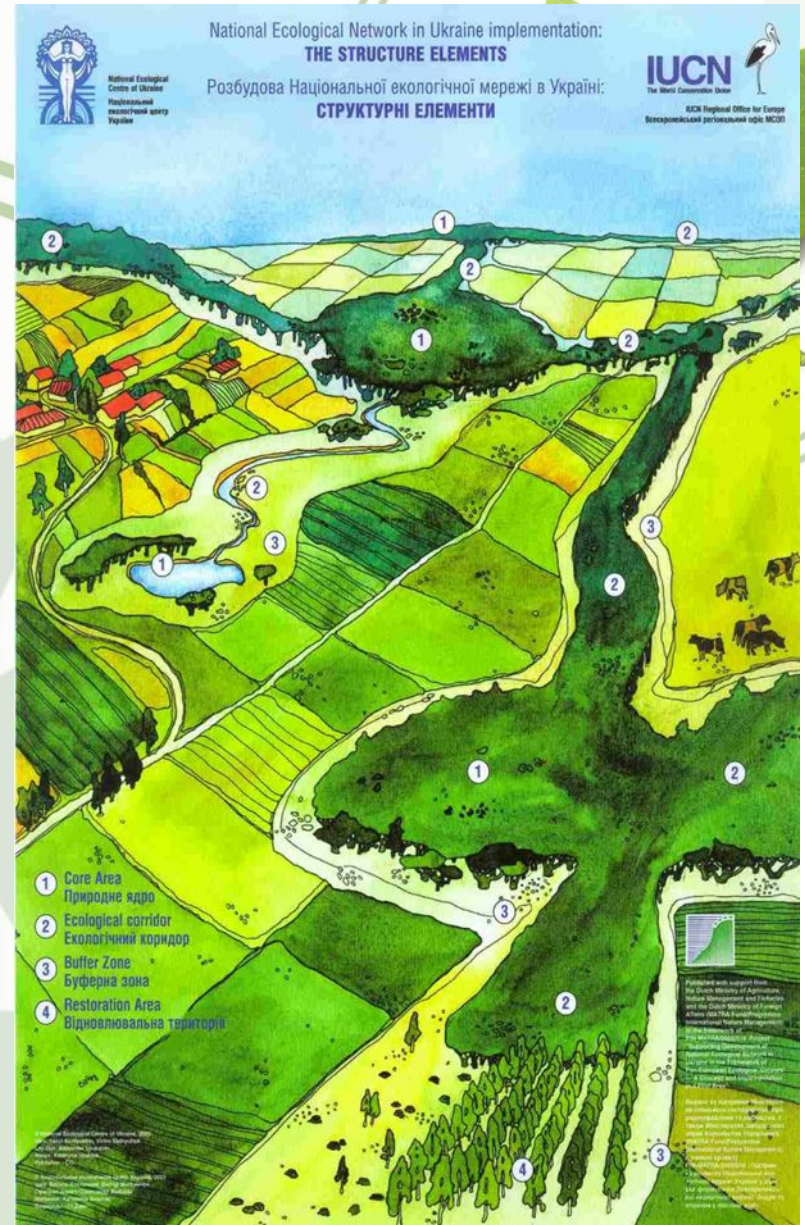
Буферні території

Території

відновлення

Території

природного розвитку

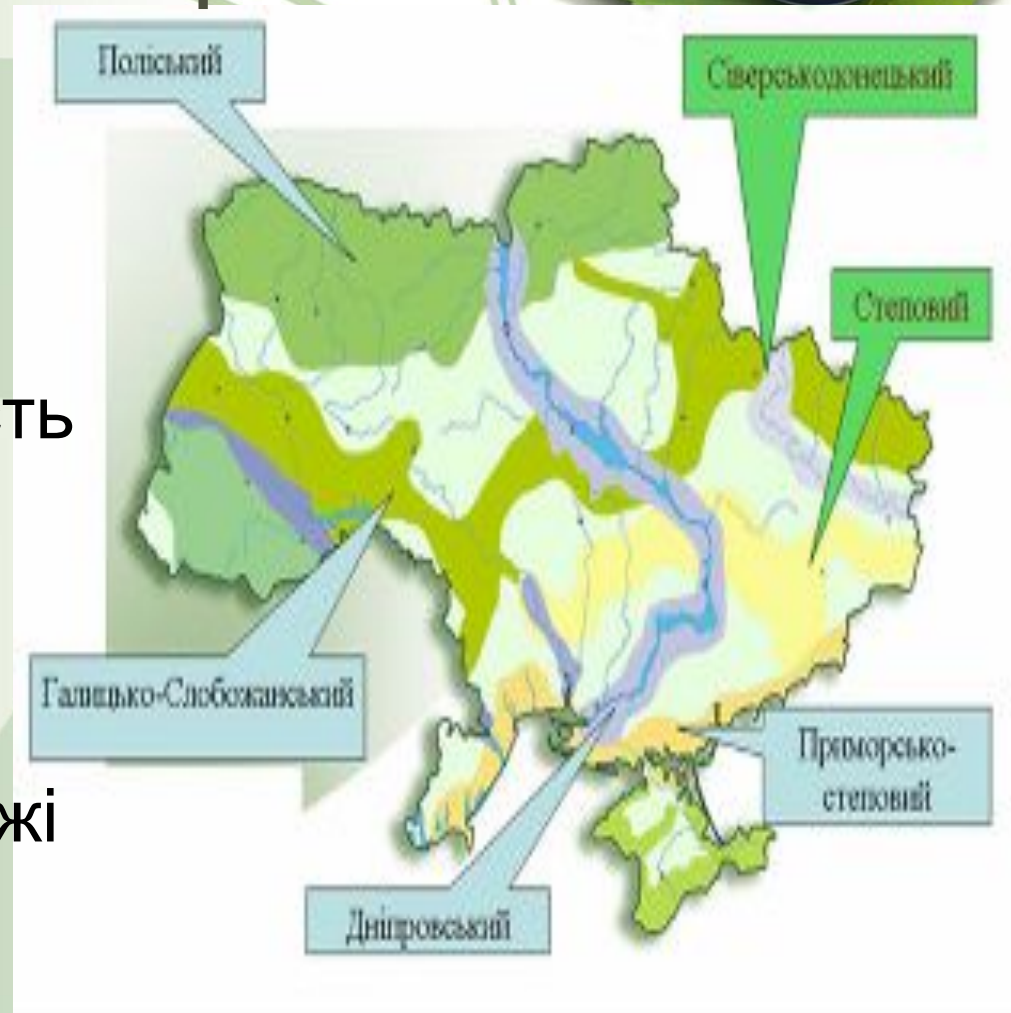

Основні принципи побудови екомережі

- Цілісність
- Єдність
- Ієрархічність
- Поліфункціональність
- Комплементарність
- Відповідність

(на мал. Програма
формування екомережі
в Україні

Основні засади розбудови екомережі

- Відтворення і збереження просторової та функціональної цілісності екосистем.
- Збереження біотичного різноманіття на генетичному, видовому, екосистемному рівнях.
- Ренатуралізації особливо цінних деградованих екотопів. (на мал. Програма ренатуралізації боліт.)

Створення цілісної мережі заповідних територій різного рангу і призначення як елемента Європейської екомережі. Збільшення площ наявного заповідного фонду, посилення охорони природних комплексів і впорядкування територій заповідності.

КАРТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ (ПЗФ) УКРАЇНИ
(природні заповідники та національні природні парки),
СТВОРЕНИХ У 2008-2010 РОКАХ

Особливості розвитку заповідної мережі України

Етап утилітарної охорони	Етап поресурсної охорони	Етап територіальної охорони природи	Етап екологічної охорони біосфери
від найдавніших часів до початку XVIII ст	початок XVIII ст. - середина XIX ст.	із середини XIX ст. до середини XX ст.	з другої половини XX ст.
Окремі угіддя охоронялися з огляду на їхнє господарське, мисливське чи оборонне значення (Чорний ліс на південно-східній межі Київської Русі та Литовсько-Руської держави)	З розвитком біологічних наук (ботаніки, зоології) й систематизації людських знань про множини видів живих організмів охороні почали підлягати окремі види рослин і тварин	Грунтувався на тезі про доцільність охорони найбільш унікальних куточків незайманої природи планети, заселених ендемічними, рідкісними і зникаючими видами флори та фауни	інтегральний підхід до розв'язання проблеми збереження біосфери та всіх її екотонів; у рамках цього підходу розбудовується глобальна мережа так званих біосферних заповідників, якими охоплено майже всі репрезентативні екосистеми нашої біосфери

- За наказом князя Данила Галицького (1220-1264 рр.), було створено великі заповідники у межах сучасних Біловезької (Білорусь) та Уманської пушч (Україна), які й нині виділені як природоохоронні території, де під охороною людини знаходяться, зокрема, популяції зубрів. Крім заповідників постійної охорони, існували й тимчасові заказні території, на яких охоронялися зубри, тури, олені, сарни, лані, а також цінні хутрові та рідкісні види фауни, і регламентувалося полювання.
- У 1735 р. Запорізький кіш спеціальним указом взяв під охорону ліси на острові Монастирському, що мали оборонне значення. У 1743 р. вперше створено у степовій зоні Великоанадольський лісовий масив, який вважають колискою степового лісорозведення.

Заповідники – це територіальні комплекси, які збереглися в незайманому стані і назавжди вилучені з господарського користування.

Чорноморський біосферний заповідник

Дунайський біосферний заповідник

Карпатський біосферний заповідник

Рівненський природний заповідник

Поліський природний заповідник

Природні національні парки створюються з метою збереження природних комплексів з особливою екологією, історичною й естетичною цінністю і використання їх в рекреаційних, просвітницьких, наукових і культурних цілях.

Шацький національний природний парк

Національний природний парк «Прип'ять-Стохід»

Заказники – це території, де протягом певного часу охороняються окремі види тварин і рослин та інші складові природного комплексу.

Пам'ятки природи – це об'єкти природи, у тому числі часто пов'язані з історичними подіями або особами, виділені як природні території, що охороняються.

Дуб Шевченка в Полтаві

«Чортова гора» на Івано-Франківщині

«Холодний Яр» в Черкаській області

- Поліпшення природних умов середовища життєдіяльності людей.
- Посилення ролі й відповідальності місцевих громад, органів влади за збереження навколишнього середовища.

- Створення натуральної моделі і полігонів для відпрацювання біологічних, екологічних, технологічних і соціальних елементів узгодженого розвитку.
- Підвищення рівня виховання й інформованості населення щодо значення та охорони біотичного різноманіття.

Збереження біорозмаїття: традиції та сучасність

А що можете зробити ви? Поміркуйте!

Завдання 1. Кожен з нас в міру своїх можливостей повинен охороняти нашу планету від деградації. На екологічний стан Землі, держави, регіону впливає не тільки суспільство в цілому. А й кожна людина. Як цьому можете зарадити ви?

Завдання 2. До 1950 році на Землі один вид рослин зникав кожні 10 років, а нині – зникає щодня. Занесення до Червоної книги, розведення різних видів рослин – це заходи їх охорони. Назвіть відомі вам інші заходи охорони рослин. Виділіть найбільш пріоритетний, на вашу думку, захід.

Завдання 3. Кожна людина повинна брати участь у роботі з охорони рідкісних видів. Інформація громадян про місця гніздування чорного лелеки, сірих і степових журавлів, дрохв, хижих птахів дала змогу уточнити чисельність цих рідкісних тварин України. Спробуйте визначити своє місце у цій важливій роботі. Обґрунтуйте, чому без допомоги громадськості у збереженні рідкісних та зникаючих видів тварин охорона тваринного світу не буде ефективною.

Дякую за увагу

